

grösserer Menge als im dest. Wasser. Deswegen haben wir das Prontalbin zusammen mit dem Nährboden sterilisiert.

L I T E R A T U R

- 1) N. KLISSIUNIS, Praktika der Akademie Athen. XV (1940), 472.
- 2) K. SCHEER, Biochem. Zeitschrift 130 (1932), 545.
- 3) SCHREIBER, H. W. Kongresszentralblatt 110. 13. 580.

Π Ε Ρ Ι Λ Η Ψ Ι Σ

Ἐξητάσθη ἡ ἐπίδρασις τῆς προνταλβίνης ἐπὶ τῆς διασπάσεως τοῦ σταφυλοσακχάρου ὑπὸ τοῦ κολοβακτηριδίου Πρὸς τοῦτο εἰς διαλ. πεπτόνης μετὰ σταφυλοσακχάρου προστίθενται κολοβακτηρίδια. Μετὰ ἐπφασιν 5 ἡμερῶν εἰς 41° καθιζάνουν, τὰ ἀζωτοῦχα συστατικά διὰ μολυβδόξους. Εἰς τὸ διήθημα ἐξουδετεροῦται ἡ περίσσεια τοῦ μολυβδόξου διὰ Na_2SO_4 καὶ εἶτα προσδιορίζεται τὸ σταφυλοσάκχαρον ποσοτικῶς κατὰ Bertrand.

Ἐκ τοιούτων πειραμάτων εὐρέθη ὅτι ἡ κατανώσις τοῦ σταφυλοσακχάρου ὑπὸ τοῦ κολοβακτηριδίου εἶναι μικροτέρα ἐπὶ παρουσίᾳ σουλφοναμιδικῶν ἐνώσεων. Παρὰλλήλως ἐξετάζεται μικροβιολογικῶς καὶ ἡ παρουσία τοῦ κολοβακτηριδίου εἰς τὰ καλλιέργηματα, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ P_H κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπφάσεως. Τὸ P_H ἐπὶ παρουσίᾳ σουλφοναμιδῶν καὶ εἰς 41° μεταβάλλεται πολὺ ὀλίγον ($\text{P}_H = 6,0$) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μάρτυρα ($\text{P}_H = 4,5$).

ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ. — Κριτικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὸ κείμενον τοῦ Πλουτάρχου, περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος ὑπὸ Δεωνίδου Ἰω. Φιλιππίδου*. Ἄνεκoinώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Καλιτσουνάκη.

Ἡ πρὸς τὴν ἀρχιθυιάδα τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου Κλέαν, « τοῖς Ὀσιριακοῖς καθωσιωμένην ἱεροῦ ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρὸς »¹, ἀπευθυνομένη ἐπιστολιμαία αὐτῆ ἐξ ὀγδοήκοντα παραγράφων διατριβὴ τοῦ Πλουτάρχου, ἀνώτατα περιβληθέντος ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἱερατικά καὶ τελετουργικά παρὰ τῷ εἰρημένῳ μαντεῖῳ ἀξιώματα, εἶναι ἡ μόνη ἄχρις ἡμῶν διασωθεῖσα ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μονογραφία περὶ τῆς Ὀσιριακῆς θεολογίας καὶ λατρείας, τῆς ἐρειδομένης ἐπὶ τοῦ περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος πολυμόρφου συμβολικοῦ μύθου καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν συνυφασμένων παραδόσεων. Ἡ μονογραφία αὐτή, συναρτωμένη κατ' ἀνάγκην ὡς ὄλον τε καὶ ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους πρὸς τὸ εὐρύτερον πλαίσιον τῆς ὅλης θρησκείας τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων καὶ παρέχουσα διὰ τοῦτο πολυτίμους καὶ περὶ αὐτῆς πληροφορίας, τοῦτο μὲν διαφωτίζει τ' ἀρχαῖα σχετικὰ αἰγυπτιακὰ κείμενα, τοῦτο δὲ διαφωτίζεται ὑπ' αὐτῶν, ὥστε

* *Leonidas J. Philippidis*, Textkritische Bemerkungen über: Plutarchi, De Iside et Osiride.

¹ Πλουτάρχου, Περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος 2 καὶ 35 (= Ἡθικά 351 E καὶ 364 E).

ἀναντίρρητος νὰ προβάλλῃ διὰ τὸν ἐρευνητὴν καὶ ἀδιαμφισβήτητος ἡ γνησιότης, ἡ αὐθεντία καὶ ἡ χρησιμότης αὐτῆς. Τούτων ἕνεκα, ἡ πραγματεία αὕτη, ἐξ ἐπόψεως θρησκευολογικῆς διεκμελετωμένη, εἶναι πηγὴ πολύτιμος διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν διεξεργασίαν τῶν Ὀσιριακῶν καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς θρησκείας καθόλου. Ἡ παρ' ἡμῶν τὸ πρῶτον γενομένη θρησκευολογικὴ ἐπεξεργασία αὐτῆς προαπήτησε διεξονυχιστικὴν κριτικὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ κειμένου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σωζομένων κωδίκων καὶ τῶν κριτικῶν ἐκδόσεων, ὧν ἀρίστη καὶ δοκιμωτάτη ἀνομολογεῖται διεθνῶς ἡ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀειμνήστου διδασκάλου ἡμῶν Γρηγορίου Βερναρδάκη¹. Τὰ πορίσματα τῆς ἡμετέρας κριτικῆς διεξεργασίας τοῦ κειμένου ἔχουσιν ἐν συνόψει ὡς ἑξῆς:

Α'. ΓΛΩΣΣΑΙ

α) § 4, 352 E — F = B 474, 22—26. Εἰς τὴν ἐν τῷ χωρίῳ § 4, 352 D = B 474, 5 λέξιν **λίνον** ἀναφέρεται προφανῶς ἡ ἐκ πέντε γραμμῶν γλῶσσα αὕτη, ὑπείσελθοῦσ' ἀπὸ τοῦ περιθωρίου εἰς τὸ κείμενον, πλὴν οὐχὶ εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν, διότι τοῦτο δὲν ἐπέτρεπεν ἐκεῖ ἡ συνέχεια τοῦ λόγου, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος τῆς ὅλης ἐνότητος τῆς § 4, ἣτις ἀρχικῶς ἔφθανε μέχρι τῆς λ «*περιτωμάτων*».

β) § 12, 355 F = B 482, 17—18, ἐπεξήγησις, ἀφορῶσα εἰς τὸν Ἀρούρηριν («*ὃν Ἀπόλλωνα, ὃν καὶ προεσύτερον Ὄρον καλοῦσι*»), ἑλλιπεστέρα τῆς εἰς τὸ τέλος τῆς αὐτῆς § (356 A = B 483, 8—10) ὁμοίας.

γ) § 14, 356 D — E = B 485, 1—3 καὶ 7β—11, ἦτοι αἱ φράσεις: 1) μετὰ τὴν λ. Κοπτῶ: «*ἔτεροι δέ... — κόπτειν λέγουσι*» καὶ 2) μετὰ τὴν λ. Ἔωσαν: «*ἐκ τούτου δέ... — ὅ τι ἂν τύχῃσι*».

δ) § 16, 357 C = B 487, 2—3 ἡ μετὰ τὴν λ. «*βασιλεῦσι*» φράσις: «*καὶ νῦν ἔτι σέβεσθαι... — κείμενον Ἰσιδος*».

ε) § 17 = B 487.—1) Εἰς τὴν § 16 ἀνῆκεν ἀρχικῶς καὶ τὸ πρῶτον κῶλον τῆς § 17 («*ὄλου δέ... — δακρύνει*»), τελοῦν ἐν ὀργανικῇ μετὰ τοῦ προηγουμένου συνοχῇ. 2) Ὀλόκληρος ἡ ὑπόλοιπος § 17 (B 487, 13β—488, 7) εἶναι προφανῶς μακροπερίοδος γλῶσσα, ἐνσφηνωθεῖσα μεταξὺ τοῦ ἐν τῷ ἀρχικῷ κειμένῳ τέλους τῆς § 16 (μετὰ τὴν λ. «*δακρύνει*») καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς § 18, διακόπτουσα δὲ τὴν συνέχειαν τῆς ἀφηγήσεως περὶ ταξειδίου τῆς Ἰσιδος ἀπὸ Βύβλου πρὸς τὸν ἐν Βούτῳ Ὄρον, κομιζούσης τὸν νεκρὸν τοῦ Ὀσίριδος. Ἡ μακροπερίοδος αὕτη γλῶσσα πληροφορεῖ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ μετὰ τῆς Ἰσιδος ἀπὸ Βύβλου συνεκπελεύσαντος πρεσβυτέρου βασιλόπαιδος τῆς Βύβλου. Ὁ θάνατος οὗτος προῆλθεν ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἰσχυροῦ φόβου, ὃν προὐκάλεσεν εἰς τὸν βασιλόπαιδα τὸ πρὸς αὐτὸν ὀργίλον βλέμμα τῆς Ἰσιδος². Προστίθεται ὅμως ἐνταῦθα καὶ ἡ πληροφορία ὅτι, κατ' ἄλλην παρά-

¹ Plutarchi Chaeronensis moralia, recognovit Gregorius N. Bernardakis, Vol. II (Lipsiae, B. G. Teubner 1889) σελ. 471—557. Ἐφεξῆς συντεταγμένως: B μετ' ἀκολουθοῦντων δύο ἀριθμῶν, ἐμφαινόντων σελίδα καὶ στίχον.

² Πρβλ. Λεωνίδου Ἰω. Φιλιππίδου, Ἡ Ἱστορία τῶν θρησκευμάτων ὡς Ἐπιστήμη (ἐναρκτήριος ἐπὶ ὑψηλείᾳ) Ἀθῆναι, Πυρρὸς 1935 (σελ. 39 ἐξ.: Ἡ παράστασις Ταμποῦ καὶ ἡ σημασία αὐτῆς διὰ τὴν Κοινωνίαν καὶ τὴν Ἠθικὴν), σελ. 41—42, § 3, ἐδ. 1.

δοσιν, ὁ βασιλόπαις ἐπίνγη κατὰ τὸν ἀπὸ Βύβλου πλοῦν, συνέπειά σφοδρᾶς τρικυμίας «ὡς εἴρηται πρότερον». Αἱ τελευταῖαι αὐταὶ λέξεις, δι' ὧν ἡ «γλῶσσα» εἰσάγει τὴν περὶ θανάτου τοῦ βασιλόπαιδος δευτέραν ταύτην διάφορον παράδοσιν, μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ περὶ πνιγμοῦ παράδοσις αὕτη ἀνεφέρετο ἐν τῷ κειμένῳ, προφανῶς ἐν § 16, οὗ τὰ συμφραζόμενα ὄντως ἀποτελοῦσι τὸ διὰ τὴν ἀφήγησιν πνιγμοῦ ἀπαραίτητον πλαίσιον. Ὅθεν φαίνεται, ὅτι ἐν τῷ κειμένῳ τῆς § 16 ἀνεφέροντο ἀρχικῶς: συνέκπλους τοῦ βασιλόπαιδος ἐκ Βύβλου, τρικυμώδης πλοῦς, πνιγμὸς τοῦ βασιλόπαιδος. Τὴν τοιαύτην δὲ μορφήν τοῦ κειμένου ἐγνώριζε, φαίνεται, ὁ συγγραφεὺς τῆς «γλώσσης» τῆς § 17 (ὡς ἐμφαίνει ἡ φράσις: «ὡς εἴρηται πρότερον»). Ἄλλ' ὅτε ἡ περὶ πνιγμοῦ παράδοσις ἐπεσκιάσθη διὰ τῆς μεταγενεστεράς παραδόσεως περὶ θανάτου τοῦ βασιλόπαιδος ἐξ αἰφνιδίου φόβου, ἀπληλείφθη ἀπὸ τοῦ κειμένου ἐκείνη ὑπὸ συμπιλητοῦ, ὅστις δὲν ἐφρόντισε νὰ συνδιαγράψῃ καὶ ἀπὸ τῆς γλώσσης τὴν φράσιν: «ὡς εἴρηται πρότερον», ἣτις οὐδὲν πλέον εἶχε νόημα.

ς) § 18, 1) 358 A=B 488, 14^β — 16^α («ὅθεν οὐκ ἀδικεῖσθαι... — τὴν θεὸν») = «γλῶσσα» εἰς τὴν φράσιν 12^β — 14^α.

2) 358 A—B=B 488, 16^β — 24^α («ἐκ δὲ τούτου... — ἀπαγορεύση») = γλῶσσα εἰς τὴν περίοδον 8 — 12^α.

3) 358 B=B 488, 24^β αἱ λέξεις: «τὴν Ἰσιν».

Ὅθεν ἡ σημερινὴ μορφή τοῦ κειμένου προῆλθεν ἀπὸ τῆς συνθέσεως τῶν ἐξῆς κατὰ σειρὰν μερῶν:

1) Ἀρχικὸν κείμενον: 10—12^α («τῆς Ἰσίδος... — διαρῶν»).
 2) Γλῶσσα εἰς αὐτό: 16^β — 24^α.
 3) Ἀρχικὸν κείμενον: 12^β — 14^α.
 4) Γλῶσσα εἰς αὐτό: 14^β — 16^α.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι ἡ μὲν δευτέρα τῶν γλωσσῶν, ἡ μικροτέρα (14^β — 16^α), παρενεβλήθη, κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν, εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν, ἐνῶ ἡ μακροπερίοδος προτέρα (16^β — 24^α), καίπερ συμπληροῦσα τὴν περὶ διαμελισμοῦ τοῦ Ὀσίριδος πληροφορίαν, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὰς λατρευτικὰς αὐτῆς συνεπείας (10—12^α), ἀντὶ νὰ τεθῆ εὐθὺς μετ' αὐτὴν (ἥτοι μετὰ τὸν 12^α) ἐτέθη εἰς τὸ τέλος, μετὰ τὴν ἄλλην γλῶσσαν (μετὰ τὸν 16^α) πρωθυστερώς. Οὕτω δ' αἱ δύο γλῶσσαι, συνενσφηνούμεναι χιαστί, διασπῶσιν ἀποτόμως τὴν ἀπὸ τῆς λ. «διεκπέουσαν» συνέχειαν τῆς ἀφηγήσεως περὶ ἀναζητήσεως τῶν μελῶν τοῦ Ὀσίριδος, ἀναλαμβάνομένην μόλις μετὰ τὴν μακροπερίοδον σφῆνα συναμφοτέρων τῶν γλωσσῶν, ἥτοι ἀπὸ τῶν λέξεων: «μόνον δὲ τῶν μερῶν τοῦ Ὀσίριδος... κλπ.» (24^β ἐξ.), ἔνθα ἐκτίθεται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναζητήσεως. Τέλος, τὰς λέξεις: «τὴν Ἰσιν» (24^β) κρίνομεν μεταγενεστερὰν προσθήκην, ὑπεισελθοῦσαν μετὰ τὴν μετὰ τοῦ κειμένου συμπίλησιν τῆς μακροπεριόδου γλώσσης, ἐνῶ εἰς τὸ ἀρχικὸν κείμενον (10—14^α σὺν 24^β ἐξ.) ἦτο περιττὴ ἡ ἐπανάληψις τοῦ μόλις ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ (13) μνημονευθέντος ὑποκειμένου.

ζ) § 20, 359 B = B 491, 14^γ — 15^α (= « ὄπου καὶ τὸ σῶμα κεῖσθαι »), συμπληρωματικὴ μεταγενεστέρα πληροφορία εἰς τὰς λέξεις: « ἐν δὲ Μέμφει », ἥτις, ἀντὶ νὰ παρεμβληθῆ εὐθύς μετ' αὐτάς, ἐτέθη εἰς τὸ τέλος τοῦ κόλου. Ἡ φυσικὴ σειρά εἶναι: « Ἐν Μέμφει δὲ (ὄπου καὶ τὸ σῶμα κεῖσθαι) τρέφεσθαι τὸν Ἄπυ... κλ. ».

η) § 53, 372 F = B 527, 23 (ἀφοῦν μὲν...)—528, 4 (τὸ γιγνόμενον): γλῶσσαι ἐπάλληλοι, ἥτοι: 1) 527, 23—528, 2^α (« ἀφοῦν... - γενέσεων ») γλῶσσα εἰς τὴν φράσιν: « τοῦ πρώτου καὶ κυριωτάτου πάντων, ὃ τὰγαθῶ ταυτόν ἐστι κάκεινο ποθεῖ καὶ διώκει » (527, 20—21), διορθοῦσα ἐπὶ τὸ μετριώτερον τὴν ἀμέσως προηγηθεῖσαν θέσιν, καθ' ἣν ἡ Ἴσις ἔχει συνυφασμένον πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς τὸν « ἔρωτα » (= τὴν μετὰ σφοδροῦ πάθους ἀδιάλειπτον προσήλωσιν καὶ προσκόλλησιν) οὐχὶ πρὸς ἄμφω, πρὸς τε δηλ. τὸ ἀγαθὸν καὶ πρὸς τὸ κακόν, ἀλλὰ μόνον πρὸς « τὸ πρῶτον καὶ κυριώτατον πάντων, ὃ τὰγαθῶ ταυτόν ἐστι κάκεινο διακαῶς ποθεῖ καὶ διώκει » — ἐνῶ ἐξ ἀντιθέτου ἀποφεύγει συστηματικῶς καὶ ἀποδιώκει (μακράν της) τὸ κακόν καὶ τὰς μοιραίας συνεπείας του. Εἰς διόρθωσιν ἐπὶ τὸ μετριώτερον τῆς σαφοῦς ταύτης θέσεως τοῦ συγγραφέως ἔναντι τοῦ προβλήματος τῆς σχέσεως τῆς Ἴσιδος πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ πρὸς τὸ κακόν, ἐσημειώθησαν ἐν περιθωρίῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως τὰ ἐφεξῆς, ἐνθα λέγεται, ὅτι ἡ Ἴσις εἶναι μὲν ἔδαφος καὶ ὑλικὸν πρόσφορον δι' ἀμφοτέρα, διὰ τε τὸ ἀγαθὸν καὶ διὰ τὸ κακόν, ῥέπει ὅμως πάντοτε ἀφ' ἑαυτῆς ἐκ φύσεως πρὸς τὸ βέλτιον (πρὸς τὸ ἀγαθόν), εἰς ὃ καὶ προσφέρει ἑαυτὴν διὰ νὰ γονιμοποιηθῆ κλπ. — 2) 528, 2^β—4 (« εἰκὼν γὰρ ἐστὶν... - γιγνόμενον ») εἶναι γλῶσσα εἰς τὴν ἀνωτέρω γλῶσσαν, μεταγενεστέρα, πρὸς ἀποσαφήνισιν τῆς ἐν αὐτῇ λέξεως: « ὁμοιότητος », ἐξ οὗ καταφαίνεται, ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη ἐτέθη εἰς τὸ περιθώριον, ὅταν ἡ προηγουμένη διορθωτικὴ προσθήκη εἶχε πλέον ἀποτελέσει μέρος τοῦ κειμένου.

Β'. ΓΡΑΦΑΙ

α) § 20, 359 A = B 491, 6^β—7^α, ἐνθα, περιγραφομένης τῆς διατάξεως τῶν διαμερισμάτων τῶν Ἴσιακῶν ναῶν, μνημονεύονται, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὰς φωτεινὰς ὑπαιθρίους αὐτῶν πτέρυγας καὶ τοὺς ἀσκεπεῖς ὑπαιθρίους διαδρόμους, σκοτεινὰ καὶ ὑπόγεια « στολιστήρια » (προετοιμαστήρια, ἀμφοφυλακεῖα, χῶροι ἀμφιέσεως καὶ ἀπαμφιέσεως τῶν ἱερέων), « Θηβαίους ἔοικότα ». Πρὸς τὴν διόρθωσιν « Θηκαίους ἔοικότα » (ὁμοιάζοντα πρὸς νεκροθαλάμους), ἥτις εὐδοοῖ τὸν νοῦν τοῦ κειμένου (πρβλ. Διοδ. 1,92. Ἡροδ. 2,86), ἀντίκειται ἡ αὐθεντία τῆς ἐν τῇ κριτικῇ ἐκδόσει Β γραφῆς *Θηβαίους*, ἣν ὀφείλομεν νὰ παραφυλάξωμεν ἀναλλοίωτον. Πρὸς δὲ τὴν διόρθωσιν « *συβοσίους* », ἣν προτείνουσιν ἀβασανίστως οἱ Γερμανοὶ Semler¹

¹ H. D. Semler, Erläuterung der Aegyptischen Alterthümer durch Uebersetzung der Schrift Plutarchs von Isis und Osiris und die Nachricht von Aegypten aus Herodots zweytem Buche (Breslau und Leipzig 1748).

καὶ Kalkwasser¹, ἀντίκειται ἡ ἱεροπρέπεια τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Πλουτάρχου, ὅστις οὐδέποτε θὰ παρωμοίαζε πρὸς χοιροστάσια ἱερούς χώρους.

Ἡμεῖς, παραφυλάσσοντες τὴν Βερναρδάκειον γραφὴν, τὴν λ. *Θηβαίους*, ἥτις μεγάλως ἐδυσχέρανε τοὺς ἀσχοληθέντας περὶ τὸ χωρίον, περιαιγαγοῦσα αὐτοὺς εἰς ἀδιεξόδους συζητήσεις καὶ διορθώσεις ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ νοήματος αὐτοῦ, θεωροῦμεν ὡς *μεταγραφὴν δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων* τῆς αἰγυπτιακῆς λ. *teb'*, μεταγενεστέρως *tibe*² (= Τὸ Θηβαῖον)³, κοπτισιτὶ *taibe*, χαλδαϊστί: τεβουθά, ἔβρ. ΘΕΒΑ⁴ = νεκροθάλαμος, κατακόμβη. Ἡ ἡμετέρα ἐκδοχὴ⁵ εὐδοοῖ πλήρως τὸν νοῦν καὶ τὴν συνέθειαν τοῦ κειμένου.

β) § 20, 359 B = B 491, 17 τὴν λ. *νισιτιάνην*, δοῦσαν ἀφορμὴν εἰς πλείστας εἰκασίας καὶ διορθώσεις, αἵτινες ὅμως δὲν ἐξηγοῦσι τὴν εἰς αὐτὴν ἔμμονὴν τοῦ Β, ἐρμηνεύομεν: «*νισσομένην τίτανον*» = ἐπιπλέουσαν ἄσβεστον, ἄσβεστόνησον. Ἡ ἐτυμολόγησις καὶ ἐρμηνεία ἡμῶν αὐτὴ ἐξηγεῖ τὴν πληροφορίαν τῶν συμφραζομένων, ὅτι καὶ ἄβατος εἶναι ἡ νισιτιάνη καὶ ἀπροσπέλαστος εἰς πτηνὰ καὶ ἰχθῦς.

γ) § 52, 372 C = B 526, 14. Συμφωνοῦμεν μετὰ τοῦ Siéveking⁶ ὅτι, μετὰ τὰς λ. «*τροπὰς χειμερινάς*», δέον νὰ προστεθῇ ἡ λ. «*ἐπτάκις*», ἣν ἀξιοῦσι τὰ ἐπόμενα (526, 17 ἔξ.: «*τοσανιάκις δὲ περιεῖσιν, ὅτι... ἐβδόμῳ μηνὶ συμπεραίνει*»).

δ) § 56, 374 B = B 531, 8. Φρονοῦμεν, ὅτι ἡ γραφὴ Β «*καὶ Μίν*» εἶναι ἡ ὀρθή, ὅτι δ' ἄρ' ἀπορριπτεῖται ὡς ἀβάσιμοι αἱ προτεινόμεναι ποικίλαι αὐθαίρετοι διορθώσεις, διότι ἡ συνάρτησις τοῦ Ὄρου πρὸς τὸν πολιοῦχον τῆς Κοπτοῦς καὶ τῆς Ἀχμίμ θεὸν τῆς γονιμότητος Μίν (Ὄρος Μίν), ἀναγομένη εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνώσεως τῶν Κρατῶν τῆς ἄνω Αἰγύπτου, μαρτυρεῖται καὶ ἐν Καίριναῖς ἐπιγραφαῖς⁷.

¹ Plutarchs moralisch - philosophische Werke, übersetzt von J. F. S. Kalkwasser, III. Teil (Wien u. Prag, Franz Haas 1797), σελ. 92.

² Πρβλ. *Adolf Erman*, ἐν: Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft, 46, 123.

³ Μόνον διὰ τῆς ἀναδρομῆς εἰς τὸ μεταγραφικὸν ἔθος ἐξηγοῦνται ἑλληνοφανεῖς λέξεις ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο', αἵτινες δὲν εἶναι ἑλληνικαί, ἀλλὰ μεταγραφαὶ ἑβραϊκῶν λέξεων δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων, ὡς λ. χ. 4 Βασ. 6, 25 κάβος (ἔβρ. κάβ.) κ.ά.

⁴ Πρβλ. Γεν. 6, 14, 8, 19. Ἐξ. 2, 3—5.

⁵ Περὶ τῆς κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικὸς χρόνους εὐρυτάτης συνηθείας μεταγραφῆς ξένων λέξεων, καὶ δὴ καὶ Αἰγυπτιακῶν, δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων, πρβλ. *Λεωνίδου Ι. Φιλιππίδου*, Ἡ περὶ μεταγραφῶν θεωρία τοῦ Franz X. Wutz (Ἱεροσολήμ, Ἰ. Κοινὸν τοῦ Π. Τάφου 1928) ἰδίᾳ σελ. 21, 27, 48, 55, 71, 73, 75, 82 ὑποσ. 1, 95, 116, 117 καὶ *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἱστορία τῆς θρησκείας τοῦ ἀρχαίου Ἰσραήλ, Τόμος Α': Ἡ Πηγὴ: Ἡ Π. Δ. ὑπὸ τὸ φῶς τῆς συγχρόνου Ἐπιστήμης (Ἀθήναι, Πυρσὸς 1938), σελ. 63—65. Πρβλ. καὶ *Φίλωνος*, Βίος Μωϋσέως 2, 36 καὶ *Ψαριστεά*, ἐπιστολὴ πρὸς Φιλοκράτη 9—10 καὶ τὴν παρ' αὐτῷ ἀντιδιαστολὴν μεταγραφῆς καὶ μεταφράσεως (10—11 καὶ ἰδίᾳ 13). *Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων*, Περὶ τῶν Ο' ἐρμηνευτῶν τῆς Παλαιᾶς Θείας Γραφῆς, Τόμος Δ' (Ἀθήναι, Φ. Καραμπίνου 1849), σελ. 841—842.

⁶ Plutarchi moralia, Vol. II, Fasc. 3: De Iside et Osiride, recensuit et emendavit *W. Sieveking*, (Lipsiae, B. G. Teubner 1932).

⁷ Πρβλ. *Hermann Kees*, Der Götterglaube im Alten Aegypten (Leipzig, J. C. Hinrichs 1941), σελ. 91, 106 ἔξ., 109, 138 ὑπόσημ. 5, 145, 150 ἔξ., 189, 200, 219, 222, 331, 335, 338 ἔξ., 339 ὑπόσημ. 1, 349.

ε) § 58, 374 F—375 A=B 533,6 ἐξ. Τοῦ ἀνωμαλωτάτου κειμένου τὸν νοῦν οὐδαμῶς κατενόησαν αἱ μέχρι τοῦδε ἐργασίαι. Οὗτος καθ' ἡμᾶς, εὐδοχοῦται πλήρως, τιθεμένων τῶν λέξεων εἰς τὴν φυσικὴν τῶν σειρᾶν ὡς ἐξῆς: «ὧν ἐχομένους χορὴ οὕτω διανοεῖσθαι καὶ τὴν θεὸν ταύτην τοῦ πρώτου θεοῦ μεταλαγχάνουσαν αἰεὶ καὶ συνοῦσαν ἔρωτι τῶν περὶ ἐκεῖνον ἀγαθῶν καὶ καλῶν, οὐχ ὑπενάντιαν, ἀλλὰ—ὡσπερ λέγομεν 1) ἄνδρα νόμιμον καὶ δίκαιον, ἐρᾶν ἐν δικαιοσύνῃ—καὶ 2) γυναῖκα χρησιγλήχομένην ἐκεῖνον καὶ περὶ ἐκεῖνον λιπαροῦσαν, καὶ ἀναπιμπλαμένην τοῖς κυριωτάτοις μέρεσι καὶ καθαρωτάτοις».

ς) § 60, 375 C=B 534,9 ἐξ. Ἡ πρώτη φράσις τῆς § ταύτης («Καθόλου δ' ἀμείνων...—Ἀριστοτέλης») ἀνήκει εἰς τὴν προηγουμένην § 59, μεθ' ἧς συνέχεται ὀργανικῶς καὶ ἦν συγκλείει ἀνακεφαλαιωτικῶς: Ἐν τῷ χωρίῳ B 534,20—21 ὁ Πλούταρχος ἀναφέρειται προφανῶς εἰς τὸ Πλάτωνος, Κρατύλου 401 C-D, ἀφ' οὗ ὁμοῦς συνάγεται, ὅτι αἱ ὄρθαι γραφαὶ τοῦ χωρίου παρὰ Πλουτάρχῳ εἶναι οὐσίαν (ἀντὶ τῆς γραφῆς B ὄσιαν) καὶ ἐσσίαν (ἀντὶ τῆς κατὰ B ἰσίαν) κατὰ τὴν δωρικὴν διάλεκτον, ἦν παρεφύλασσαν καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, ἢ ὠσίαν, ἐπίσης δωριστί, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀμέσως ἐπομένων («οὕτω καὶ τὴν νόησιν...-φερομένου»).

ZUSAMMENFASSUNG

Der Verfasser hat in der von ihm unternommenen religionsgeschichtlichen Bearbeitung der Abhandlung *Plutarch's* über Isis und Osiris auf einige Sätze oder gar Periode gestossen, die, offenbar hinzugesetzt, die Einheit und die Kontinuität der jeweiligen Erzählung zerbrechen. Es wurde aus näherer Beobachtung derselben im Bezug auf jeweilige Zusammenhänge festgestellt, dass die betreffende Zusätze Worte oder Begriffe des Textes aufklären oder ergänzen; sie sind also glossae marginales zum ursprünglichen Text, offenbar deshalb jünger als er, eingeschaltet vom Rand, nicht aber immer an richtiger Stellung.

Für solche glossas hält Verf. folgende:

a) § 4 die ganze Periode: «τὸ δὲ λίνον - περὶ ὧν ἕτερος λόγος» am Ende des § ist glossa zum Wort λίνον am Anfang des §.

b) § 12 den Satz: «ὧν Ἀπόλλωνα - κάλοῦσι» über Gott Arueris.

c) § 14 die Perioden:

1) «ἕτεροι δὲ τοῦνομα σημαίνειν - κόπτειν λέγουσι» über eine Nebenbedeutung des Wortes Kopto.

2) «ἐκ τούτου δὲ τὰ παιδάκια - φθεγγομένων ὅτι τύχῳσι» über divinatorische Kinderspiele.

d) § 16 den Satz: «καὶ νῦν ἔτι - κείμενον Ἰαίδος» über die Verehrung der Osirischen Totenurne von den Bewohnern von Byblos.

e) Den ganzen § 17 («τοῦ δὲ παιδίου σιωπῆ - ἐπίκωμον ἐπεισάγουσι») über den Ertränkungstod des Prinzen von Byblos - ausgenommen die erste

Halbperiode am Anfang des § («ὄπου δὲ πρῶτον - δακρύειν»), die zum § 16 gehört.

f) § 18 die Perioden:

1) «ἐκ τούτου δὲ καὶ πολλοὺς τάφους - δεικνυμένων ἀπαγορεύση» (= glossa zu: διελεῖν εἰς τέσσαρεςκαίδεκα μέρη): über die mehrere Gräber von Osiris.

2) «ὄθεν οὐκ ἀδικεῖσθαι - τὴν θεόν» (glossa zu: ἐν βάριδι παπυρίῃ) über die Segelnde auf Boot aus Papyrus.

g) § 20: «ὄπου καὶ τὸ σῶμα κεῖσθαι»: über das wirkliche Grab von Apis.

h) § 53: 1) «ἀμφοῖν μὲν οὐσα - τῶν γενέσεων» (= glossa zu Berichtigung der unmittelbar vorangehenden Anschauung über das Verhältnis von Isis zum Guten und Bösen).

2) «εἰκὼν γὰρ ἔστιν - τὸ γιγνόμενον»: zum Wort ὁμοιότητος.

Im II. Teil seiner Mitteilung bietet Verf. neue Herleitungen (Etymologien) und Berichtigungen von Worten des Textes dar:

a) § 20 «Θηβαίους εἰκόλια» wird übersetzt: Sarghäusern (Katakomben) ähnlich; das passt gerade zur hiesigen Erzählung über unterirdische dunkle unsaubere Räume unter den Tempeln, in denen es die Sitte war, Leiche zu begraben oder aufzubewahren (Krypten, Katakomben). Das Wort Θηβαίους ist, nach Prof. Philippidis, sächliches Substantivum (τὸ Θηβαῖον - τὰ Θηβαῖα), ein recht ägyptisches Wort: ꜥ e b' (Koptisch: ta i b e — Hebräisch: ꜥ h e b à = Menschen — bzw. Leichenempfangender Kasten oder —urne oder Arche), umgeschrieben (transkribiert) durch griechische Buchstaben zur Aufbewahrung des für den Ägyptischen Kultus sanktionierten Terminus nach dem in damaligem Ägypten der hellenistischen Zeit weit verbreiteten Transkriptionsgebrauch (wozu vrgl. u. a. vor allem Aristasbrief und die Transkriptionstheorie von Franz Xaver Wutz; darüber auch eine Spezialabhandlung von Prof. L. Philippidis, Die Transkriptionstheorie von Franz X. Wutz, Jerusalem 1928).

b) § 20 νισιτάνη = νισσομένη τιτάνη = überschwimmende Kalk = Kalkinsel (ἀσβεστόνησος); das passt dem Zusammenhang vortrefflich an.

c) § 52 es muss hier zur Prozessionsbeschreibung das Wort ἑπτάκις (siebenmal) hinzugesetzt werden (was auch Sieveking tut), welches von der daraufhin folgenden (τοσαντάκις im Bezug auf ἑβδόμῳ) verlangt wird.

d) § 56 richtig Bernardakis (dessen Text fürs Beste anerkannt wird) καὶ Μίν, da Μίν, Schutzgott von Achmim und Kopto, später auch von Abydos, sich mit Horus identifizieren liess.

e) § 58 Prof. Philippidis stellt die natürliche Reihe der Worte im weit gestörten Texte wieder her und gewinnt eine verständliche Übersetzung.

f) § 60 endlich korrigiert Verf. auf Grund von Platonis Cratylus 401, c-d die Worte ὁσίαν — ἰσίαν zu οὐσίαν — ἔσσίαν (oder gar ὠσίαν).